

OBSAH :

SPOLOČNOSŤ :

Sloboda v štýle 21. storočia
Jonah Goldberg

EKONÓMIA :

Zákony ekonómie nepoznajú hranice
Peter Boettke

EUROFONDY :

Veda vs. dial'nice
Dušan Sloboda

CDT :

Nositel'ka Ceny Dominika Tatarku
Iva Mojžišová Peter Zajac

SLOBODA V ŠTÝLE 21. STOROČIA Jonah Goldberg

Konečne je celonárodná diskusia o demokracii relatívne vyzretá a vážna. Zdá sa, že okrem niekoľkých moderátorov televíznych správ už asi každý chápe, že demokracia je v skutočnosti komplikovanejšia záležitosť.

Tento skepticizmus je zaslúžený. Posledné desaťročie dávalo bolestivé lekcie všetkým, na oboch koncoch ideologického spektra. Liberáli, ktorí boli kedysi naivne optimistickí v otázke šírenia demokracie, stíchli, keď začal v nej byť naivne optimistický prezident Bush. A vtedajší zástancovia Bushovej agendy slobody dostali, okrem iných, tvrdú príučku v podobe katastrofálnych, hoc demokratických volieb, ktoré zrealizovala teroristická junta v pásme Gazy.

Odtiaľ pramení tá irónia toľkých demokratov s malým „d“ potichu oslavujúcich fakt, že je lepšie, keď Egypt žije pod nedomokratickým zákonom o výnimočnom stave ako pod demokratickým islamským zákonom vykladaným kalífatom pod egidou Moslimského bratstva.

Táto nová zhoda na tom, že demokracia je viac ako len ťahanie pákami v deň volieb, je pokrokom. Demokracia je pre liberálny režim podstatná, ale menej podstatná ako vláda zákona, spravodlivé súdy, práva jednotlivca (vrátane vlastníckych práv) a inštitúcie – právne aj kultúrne – ktoré sú ich podhubím. George W. Bush príslovečne vyhlásil, že túžba po slobode horí v každom ľudskom srdci. Sympatizujem s takýmito názormi a štátnickým umením, ktoré vedie k takýmto výrokom. Ale to nás nedostane veľmi ďaleko. Čo je hnacou silou túžby po slobode?

Názor, že všetci túžime po osobnej slobode, je historicky pomerne nový. Väčšina zápasov za slobodu mala po stáročia podobu národného, nie osobného oslobodenia. Dvadsaťte storočie sa začalo obludnou vojnou, ktorá bola údajne vedená za čosi nazývané „samourčením“, ale tá prvá časť tohto výrazu nebolo id, ego ani super ego, teda duša jednotlivca. To „samo“ v „samourčení“ sa týkalo zotročených národov Európy.

Bojovníci za slobodu obvykle bojovali za kolektívne právo vztýčiť národnú vlajku, nie za individuálne právo nejakú vlajku späliť. Konzervatívci milovali film *Statočné srdce*, s celým jeho nádherným jazykom slobody, ale je dobre si pripomenúť, že sloboda, za ktorú škóti bojovali, bola sloboda výmeny autoritárskeho tradicionalizmu Angličanov za autoritársky tradicionalizmus Škótov.

Veľkým posunom bolo, ako to píše Francis Fukuyama vo svojej knihe *Koniec dejín a posledný človek*, smerovanie k samourčeniu jednotlivca. Fukuyama si na vysvetlenie toho posunu požičal od starých Grékov pojem *thumos*. *Thumos*, čiže „oduševnenosť“

Veľké civilizácie zanikajú, keď ľudia začnú veriť, že ich osobná dôstojnosť si žiada viac, ako im je spoločnosť schopná poskytnúť

zahŕňa aj cit pre spravodlivosť, rešpekt a integritu. Fukuyama píše, že „ľudia v prvom rade hodnotia sami seba a cítia rozhorčenie ako jednotlivci“. A dodáva: „Ale sú schopní hodnotiť aj iných ľudí a cítia hnev za iných.“ Rozhorčenie, hnacia sila všetkých revolúcií, má spoločný pôvod s „dôstojnosťou“ – teda zmyslom človeka a ľudí pre sebaúctu. Jednou z hlavných príčin politickej stagnácie na Blízkom východe bolo napríklad to, že arabskí a moslimskí diktátori zaviazali svojich ľudí prísahou k „samorešpektovaniu“ Palestíncov.

Ba čo viac, v našej vlastnej krajine hnutie za občianske práva a ženské hnutie boli vo svojej podstate tým, čo harvardský filozof Harvey Mansfield nazýva „hnutiami hľadajúcimi pocity“. Aby sme pochopili súvislosť medzi starou a modernou koncepciou slobody, tak musíme vedieť, že sloboda na Západe väčšinou znamená „slobodu byť

´ja´“. Vo väčšine ostatného sveta sloboda ešte stále znamená „slobodu byť ´my´“. Genialita liberálnej demokracie je v tom, že umožňuje existenciu oboch týchto koncepcií súčasne, a často v zdravom napätí. Hoc ďaleko od toho, aby bola dokonalá, liberálna demokracia poskytuje väčšine ľudí ten najväčší možný rešpekt.

Nepokoje v Egypte a na Blízkom východe sú generačným vzplanutím medzi rôznymi koncepciami *thumos* – starou a modernou, moslimskou a nacionalistickou, kolektívnu a individuálnu. V dlhodobom horizonte sa neobávam o perspektívu liberálnej demokracie na Blízkom východe. Moderna prináša prosperitu a prosperita živí neuhastiteľnú túžbu po rešpekte, a tento dopyt po rešpekte rúca tyranie.

Som oveľa viac znepokojený tým, čo sa deje u nás. V západných demokraciách sa *thumos* vyvíja, avšak to nie je to isté, ako povedať, že sa zlepšuje. Naše súčasné rozpočtové problémy – nehovoriac o orgiách straty zmyslov, ktoré sa často nazývajú „politická korektnosť“ a lacnej oduševnenosti, ktorú nazývame „priemyslom budovania sebaúcty“ – je možné v nie malej miere pripísať zvrátenosti nášho zmyslu pre sebaúctu. Miliónom Američanov sa zdá, že rešpekt musí byť platený formou peňažných dávok. Ako inak si vysvetliť nenapadnuteľnú posvätnosť nášho tak výstižne pomenovaného „nárokového“ sociálneho systému?

Veľké civilizácie zanikajú, keď ľudia začnú veriť, že ich osobná dôstojnosť si žiada viac, ako im je spoločnosť schopná poskytnúť. Žiaľ, táto diskusia sa sotva začala.

Autor je redaktor National Review Online, spolupracuje tiež s American Enterprise Institute.

Pôvodne uverejnené v National Review Online dňa 18. februára 2011.

Preložil Svetozár Gavara, spolupracovník KI.

ZÁKONY EKONÓMIE NEPOZNAJÚ HRANICE

Peter Boettke

Vo veku scientizmu uvoľnil jazyk neúprosnych princípov a zákonov ekonómie priestor jazyku falzifikacionizmu. Moderné vedecké myslenie sa nie veľmi dobre znáša s tvrdeniami o nemennej podstate a univerzálnych princípoch.

Ale ako uvádza Kirzner vo svojom úvode k Misesovmu dielu *The Ultimate Foundations of Economics Science: An Essay on Method*, „Mises vnímal odmietanie ekonómie ako alarmujúcu hrozbu pre slobodnú spoločnosť a civilizáciu Západu.“ Napokon práve ekonómia môže pomocou svojich nástrojov kritického hodnotenia preukázať nerealizovateľnosť racionálnej ekonomickej kalkulácie za socializmu, nestabilnú dynamiku intervencionizmu a veľký prínos, aký môže mať pre celé ľudstvo spoločenská kooperácia v podmienkach delby práce v neobmedzovanej trhovej ekonomike.

Retušovanie systémových zlyhaní

Zákony ekonómie nemajú geografické hranice a ani časovo obmedzenú platnosť. Platia vždy a všade. Krivky dopytu mali klesajúci priebeh (odzrkadľujúci nepriamo úmerný vzťah medzi cenou a požadovaným množstvom) pre našich predkov a budú mať klesajúci priebeh aj pre ľudí v budúcnosti. Čas a miesto zavážia v otázke prejavu zákonov ekonómie a miery ich účinku. Ale čistá logika ľudského konania nie je špeciálna ani v čase a ani v priestore.

Prečo otvárať túto diskusiu dnes? Nuž preto, že vidíme, že potvrdzuje správnosť hlavných bodov Misesa ako i ďalších ekonómov o hospodárskej politike v celom dnešnom svete, ale nie každý „to berie“. To, čo sa stalo v Grécku a v Írsku, to, čo sa deje v Portugalsku a čo sa stane v Španielsku, nie je obmedzené na tieto krajiny ani na problémy roku 2010. Západné demokracie sa pokúšali desaťročia žiť tak, že odmietali zákony ekonómie. Vládali pri ich odmietaní pomáhali rastúce šíky „ekonómov“ a „expertov“ na hospodársku politiku. Tak vznikol svet snáh o „zaretušovanie“ (menovou manipuláciou) systémových zlyhaní nesprávnej hospodárskej politiky v ekonomikách. Ale to, čo je chybné v Portugalsku, je chybné aj v Kalifornii, nehovoriac o ostatných krajinách PIGS (pozn. editora: PIGS je akronymom, ktorým sa označujú Portugalsko, Taliansko, Grécko a Španielsko – teda krajiny najviac ohrozené dlhovou krízou vo verejných financiách, pričom v ostatnej dobe k nim pribudlo i Írsko a používa sa preto i rozšírená skratka PIIGS.).

Ekonómia vs. politika

Trhy majú úžasnú regeneračnú schopnosť, pretože jednotlivci sa dokonca aj v tých najhorších podmienkach pokúsia o zisk z obchodu a inovácií. V hospodárskom živote sme neustále konfrontovaní s virtuál-

nym „keby“ – ako by vyzeral ekonomický rast, ak by parazitujúci a predátorský štát nedeformoval a nebrzdil napredovanie ekonomiky. Ak dokonca aj iba relatívne slobodné trhovú ekonomiku vytvárajú tak úžasný rast prostredníctvom ziskov z obchodu a ziskov z inovácií, tak si predstavte, čo by sa mohlo diať v skutočne slobodnom trhovom systéme. Uvedomme si tiež, koľko absurdných zásahov dokážu zisky z obchodu a zisky z inovácií kompenzovať.

Výsledkom odmietania zákonov ekonómie sú rozpočtové krízy

Adam Smith a tiež aj Ludwig von Mises rozpoznali podstatu takýchto zásahov. Od kedy obaja nepíšu, sme zakúsili ohromný pokrok, ale nie taký, ako by sme mohli, ak by sme sa od nich naozaj poučili namiesto venovania pozornosti výlučne verbálnej podpore ekonómie v rámci verejnej politiky. No a odmietnutie ekonómie ako vedy politikmi a expertmi na politiku dovedlo západné ekonomiky na kolená v kríze verejného dlhu. Takže, pokiaľ nebudeme venovať pozornosť výstrahám Adama Smitha a dbať na ne, bude tu kríza peňažného systému. „Zonglovanie“ s deficitmi, dlhom a falšovaním výsledkov môže iba zakrývať zhubné účinky chybné politiky.

V záverečnom odseku *Ľudského konania* nám Mises odovzdáva to najjasnejšie posolstvo, aké mohol kedy nejaký ekonóm napísať: „*Sústava ekonomického poznania je základným prvkom v štruktúre ľudskej civilizácie. Je to základ, na ktorom stojí moderný industrializmus a všetky morálne, intelektuálne, technologické a terapeutické výsledky minulých storočí. Je na ľuďoch, či správne využijú bohatú studnicu poznatkov, ktorú im ekonómia poskytuje, alebo či tieto poznatky ponechajú nevyužitú. Ale ak sa im nepodarí ich využiť najlepším možným spôsobom a nebudú počúvať, čo ich ekonómia učí a pred čím ich varuje, nezabavia sa ekonómie, ale zničia spoločnosť a celé ľudstvo.*“

Popieranie zákonov ekonómie

Keď pozorujete dianie v Európe a v USA, uznáte, že súčasný stav je dôsledkom politiky, ktorej súčasťou je to, že ľudia (či už sú to „ekonómovia“ alebo nie) popierajú zákony a princípy ekonómie. Je najvyšší čas začať dôsledne a vytrvalo vštepovať ekonómii (namiesto módných scientistických alebo štatistických spôsobov myslenia, ktoré sú dnes „mainstreamom“ ekonómie) na našich školách, jasne a nahlas hovoriť jej poučky na verejných a politických diskusiách a písať o nich jasne a dôrazne v novinách, časopisoch, vedeckých žurnáloch a knihách (tak v popularizačných ako aj v špecializovaných monografiách).

Samotnú ekonómiu treba vyrvať z uchopenia údajných „ekonómov“ a „expertov“ na politiku. Nie každý ozajstný ekonóm musí bojovať na všetkých týchto frontoch. Veď zákon komparatívnej výhody platí rovnako pre ekonómov ako pre každého iného! Ale je pravda, že opäť raz musíme pochopiť a doceniť význam zákonitosti ekonómie – ony nepoznajú geografické hranice a nemajú konečnú záručnú lehotu. Zákony ekonómie platia stále a pre všetkých. Ich odmietnutie v ľudovom hlasovaní alebo štrajkom či dômyselnými experimentmi nie je iba popretím samotných zákonov ekonómie. Spôsobuje aj vznik takých javov ako Veľká hospodárska kríza, kolaps komunizmu, zlyhanie rozvojového plánovania a rozpočtové krízy, ktoré momentálne sužujú krajiny PIGS.

Autor je profesor ekonómie na George Mason University. Na pozvanie KI prichádza v dňoch 28. a 30. marca 2011 prednášať do Bratislavy a Košíc v rámci cyklu CEQLS.

Pôvodne uverejnené dňa 24. novembra 2010 na www.coordinationproblem.org.

Preložil Svetozár Gavora, spolupracovník KI.

Pozývame Vás na prednášku v rámci Conservative Economic Quarterly Lecture Series

28. MAREC 2011 V BRATISLAVE | 30. MAREC 2011 V KOŠICIACH

PREČO SÚ NIEKTORÉ NÁRODY BOHATÉ A INÉ CHUDOBNÉ?

PETER J. BOETTKE

/PROFESOR EKONÓMIE, GEORGE MASON UNIVERSITY/

Organizátor: KONZERVATÍVNY INŠTITÚT N. S. ŠTĚPÁNKOVA H. S. STANČO CONSERVATIVE INSTITUTE Hlavní partner: PENTA INVESTMENTS Partner: NADÁCIA CROWNE PLAZA SKOI Medialní partner: TREND týždeň

Viac informácií na www.konzervativizmus.sk

VEDA VS. DIAĽNICE

Dušan Sloboda

Presunúť či nepresunúť časť peňazí z balíka eurofondov, pôvodne vyhradeného vede, na diaľnice? Tak znie otázka, ku ktorej sa v ostatných týždňoch vyjadrujú vláda, politici, vedci a raz tak, raz onak i Brusel. Zaujímá niekoho, či išli doteraz tie peniaze na vedu skutočne na vedu?

Vláda navrhla, aby sa na dostavbu diaľnic použilo z eurofondov viac, než bolo v aktuálnej európskej plánovacej sedemročnici 2007-2013 pôvodne vyčlenených a dohodnutých s Bruselom. Časť peňazí (250 mil. €) sa má získať presunom od železníc k cestám, časť (vyššie 380 mil. €) presunom z iných oblastí, pričom v rámci tohto balíka vláda ráta i s použitím 118 mil. € rezervovaných pôvodne pre vedu.

Vláda mieni, Brusel mení

Keďže ide o eurofondy – teda o peniaze nielen naše, ale i daňovníkov ďalších členských krajín, rozhodnutie o presunoch nevisí len na bedrách našej vlády. Potrebné sú vyjednávania a dohoda s Európskou komisiou v Bruseli. Tá najprv optimizmus vlády po rozhovoroch so zodpovedným ministrom Figelom zmrazila deklarovanou neochotou podporiť navrhované zmeny. Tamojšia armáda úradníkov vie predsa lepšie, či má na Slovensku z eurofondov ostať i niečo viditeľné, zaliate do betónu a asfaltu, sprevádzané tými ohyzdnými propagandistickými tabuľkami s európskou vlajkou, alebo či bude osožnejšie, keď sa eurá rozkradnú a rozprášia v socialistickej agende sociálnej inklúzie, bludnej lisabonskej konkurencieschopnosti, na hlavu postavenej rodovej rovnosti a v podpore reguláciami umelo vytváraného envirobiznisu, alebo či sa strovia skrývaním dofinancovania nákladov na absurdne sa rozširujúcu sieť vysokých škôl pod pláštik vedu.

Po ďalšom stretnutí, tentoraz na úrovni premiérky Radičovej a šéfa komisie Barrosa, však došlo k istému prelomeniu ľadov. Vyplynulo totiž, že možnosť využiť dodatočné zdroje z eurofondov na dostavbu diaľnic tu predsa len je. Treba však Brusel presvedčiť, že dopravné projekty sú pripravené, nedôjde k sklzu pri obstarávaní či posudzovaní vplyvov na životné prostredie a urýchlili sa realizácia doterajších projektov. Presun z iných oblastí je vraj možný, ak sa preukáže, že je problematické minúť ich na pôvodné účely, teda na informatizáciu, zamestnanosť, konkurencieschopnosť, vzdelávanie a vedu. Splniť takto formulované podmienky je však takmer nemožné, ibaže by diabol skrytý v detailoch vyzeral inak, ako sa nahrubo javí.

Záchranári bez pamäte?

Naši vedci však nelenili a kým sa byrokratický kolos v Bruseli rozšľabal, vyrukovali s petíciou *Zachráňme vedu*, ktorú podporili tisíce ľudí. Desiatky úvodných signatárov, medzi nimi i rektori, vedci a riaditelia vedeckých ústavov, tvrdia, že „v dobe, keď

sa na úrovni EÚ zdôrazňuje potreba štátnej podpory vzdelávania, vedy a inovácií, sa SR stáva unikátnou tým, že presúva obrovské sumy z dlhodobého podfinancovanej slovenskej vedy na diaľnice, ktoré je možné financovať aj iným spôsobom, ako z eurofondov.“

Aké iné spôsoby majú akademici na mysli? Predražené obstarávania pre spriatelene stavebné firmy alebo iné spôsoby okrádania daňovníkov cez pochybné PPP projekty? Štátny rozpočet ponorený šafárením Ficovej vlády do hlbokých deficitov? Prečo nespisovali petície vtedy, keď sa tu široko rozširovali problémy, dôsledky ktorých sa dnes žnú? Netýkalo sa to ich koláča? Kde boli páni vedci vtedy, keď sa tu tunelovali verejné zdroje? Viacerí páni akademici zo SAV sedeli s Ficom a spol. za jedným stolom a na spoločných tzv. vedeckých konferenciách si húdli o vízii Slovenska do roku 2020, ktorú realizovala SAV na objednávku Ficovej vlády. Nevšimli si, že za vtedajšiu zbojnícku hostinu treba teraz platiť účty?

OPVaV v číslach

Na Operačný program Výskum a vývoj (OPVaV) plánuje Slovensko minúť až 1,4 mld. €, čo predstavuje asi 10% zo všetkých eurofondov, ktorý máme k dispozícii na obdobie 2007-2013. Z 11 programov, prostredníctvom ktorých sa prerozdeľujú eurofondy, len 3 z nich majú viac peňazí na míňanie, než OPVaV.

Začiatkom roka 2011 bolo vyčerpaných (teda reálne vyplatených) asi 10% z tohto balíka a zazmluvnených (teda pridelených projektom) takmer 60%. Ostáva teda zazmluvniť zvyšných 40%, čo predstavuje približne 550 mil. €. Vláda chce z tohto programu použiť na diaľnice približne 118 mil. €, tzn. menej ako 10% pôvodnej alokácie na OPVaV. Alebo, ak sa na to pozrieme cez prizmu nezazmluvneného balíka peňazí, ide o 20% zo sumy 550 mil. €, ktorá ešte nebola pridelená v rámci OPVaV na konkrétne projekty.

Otázky bez záujmu ich zodpovedania

Ako sa míňal balík eurofondov na výskum a vývoj doteraz? Podporovali sa najlepšie vedecké pracoviská a univerzity? Podporovala sa kvalita alebo tak trochu každý a všetko? Šli eurofondy na skutočne excelentné projekty alebo sa skôr rozhadzovali na všetky strany?

Z kusých informácií, ktoré sú o zazmluvnených projektoch OPVaV zverejnené (viac na www.asfeu.sk), vyplýva, že na základe takmer dvoch desiatok výziev vyhlásených v rokoch 2008 a 2009 boli eurofondy v celkovej výške vyššie 660 mil. € prerozdelené na takmer 350 projektov. Vyššie 110 mil. € z tohto balíka šlo na podporu 69 projektov výskumných aktivít súkromných firiem.

Štát sa teda rozhodol, že vybrané firmy (niektoré i viackrát) podporí z eurofondov, a touto štátnou pomocou ich na trhu zvýhodní pred ich konkurenciou. Čo na to naši vedci? Ide pritom o takmer identickú sumu, o ktorú bojujú v petícii.

Hlava-nehlava, veda-neveda

Nemenej zaujímavé je i to, ako sa rozdelilo 550 mil. € medzi vysoké školy a SAV. Z takmer 280 podporených projektov bolo 57 z SAV, pričom príjmatelmi vyššie 100 mil. € pre SAV bolo 28 rôznych ústavov a pracovísk akadémie. Nepochybne, viaceré pracoviská SAV, hoci zďaleka nie všetky, sústreďujú skutočnú kvalitu vedeckého výskumu v tejto krajine.

Ako ukazujú hodnotiace správy Akreditačnej komisie či každoročné hodnotenia Akademickej rankingovej a ratingovej agentúry (ARRA), medzi takmer tromi desiatkami našich vysokých škôl, univerzít a pseudouniverzít sú veľké rozdiely v kvalite. Pri rozhadzovaní eurofondov však hľadisko kvality zjavne podstatné nebolo. Najviac projektov (33) a najväčší objem peňazí (55 mil. €) síce šlo na projekty predkladané našou najstaršou a v medzinárodnom porovnaní najkvalitnejšou Univerzitou Komenského v Bratislave, avšak v prepočte na študenta (2016 €) to už taká sláva nie je. Tromfla ju i Katolícka univerzita v Ružomberku, ktorá na svojich 5 projektov získala 15 mil. €, čo v prepočte na študenta vychádza 2037 €. Medzi podporenými projektmi KU bola napríklad *Implementácia a prenos výsledkov výskumu slovenskej sakrálnej hudby do umeleckej činnosti v akademickom prostredí*. Účet za tento prínos do slovenskej vedy je štvrtmilióna eur.

Iste nie je prevkapaním, že za minulej vlády sa darilo Žilinskej univerzite. Na modernizáciu infraštruktúry získala 5 mil. € i Trenčianska univerzita Alexandra Dubčeka v Trenčíne, zmietajúca sa v plagiatorských škandáloch. Centrum výskumu živočíšnej výroby v Nitre získalo z OPVaV takmer 0,7 mil. € na projekt *Zvyšovanie účinnosti získavania mlieka od kráv a bahníc vo väzbe na kvalitu mlieka, zdravie vena a welfare zvierat*. Diaľpazón toho, čo na Slovensku pokladáme za vedu, navyše hodnú podpory z verejných zdrojov, skutočne nemá hranice. Alebo sme takí bohatí, že si ten rozsah môžeme dovoliť? Čo na to naši vedci?

K svetlým zajtrajškom

Diaľnice na Slovensku sa stavajú dlho a drahó. Nič na tom nezmenila ani Ficova vláda s jej sľubom diaľničného prepojenia Bratislavy a Košíc do roku 2010, v mene ktorého neváhala vedome protiústavne pošliapať vlastnícke práva.

Eurofondmi sa na Slovensku mrhá bezhlavo a zlodejsky. Nič na tom nezmení žiadna vláda, ak hlavným cieľom ostane to čerpanie pre čerpanie. A slovenské vysoké školstvo a veda si žiadne navýšenie z našich či európskych verejných zdrojov nezaslúžia, kým nedôjde k oddeleniu plevy od zrna a ku skoncovaniu podpory nivelizácie a priemernosti. Bez reforiem a s eurofondmi, ktoré sú však na cestu k nivelizácii a priemernosti ako stvorené, to však pôjde ťažšie. A čo na to naši vedci?

Autor je analytik KI.

NOSITEĽKA CENY DOMINIKA TATARUKU IVA MOJŽIŠOVÁ

Peter Zajac

Cena Dominika Tataruku má dve zvláštnosti. Je cenou za vynikajúci text, ale nie je len literárnu cenou. Jej nositeľmi boli prozaici a básnici, esejisti, literárni a kultúrni vedci, environmentalisti, historici, tvorcovia pamäte národa, výtvarníci. A je cenou za ľudský život, lebo osobnostný postoj, ak ho neberieme na ľahkú váhu, sa utvára celoživotne. Je cenou kultúrnou a za kultúrnosť v najširšom zmysle slova.

Výtvarná kritička, teoretička a historička Iva Mojžišová (1939) naplnila zmysel Ceny Dominika Tataruku v najpôvodnejšom, plnom zmysle slova. Je autorkou výnimočných textov a jej občianske postoje a ľudský rozmer preveril život. Takto možno chápať aj to, čo o nej napísali Milan Hamada a Rudolf Fila. V úvode k ocenej knihe Ivy Mojžišovej Giacomettiho smiech? Milan Hamada odkazuje na pojem autenticity, ktorý ho s ňou vnútorne spája a na jej výrok, že „... v tvorbe, v umení je možné hľadať to, čo každému znie najzáračnejšie aj najmárnejšie – slobodu.“ A v doslove k jej predchádzajúcej knihe Giacomettiho oko (1994) píše Rudolf Fila o hodnotových kritériách, od ktorých Iva Mojžišová nie je ochotná upustiť a keď sú ohrozené – ako v sedemdesiatych a osemdesiatych rokoch minulého storočia – „radšej odíde zo scény“.

Texty Ivy Mojžišovej sú zriedka priamymi verejnými vyznaniami, ale v úvahe Politika je moderný osud z roka 1968 píše, že „úvahy o spravodlivejšom usporiadaní spoločnosti bývali vždy zároveň úvahami o lepšom usporiadaní ľudských sídel, o staviteľskom pretvorení obce, dokonale užitočnom a dokonale krásnom“. V tomto výroku, ktorý sa oplatí pripomenúť aj dnes, spoznáваме utopický pátos Dominika Tataruku. U Ivy Mojžišovej je však ukotvený v konkrétnej skutočnosti, v ktorej sa spája zmysel s účelom a estetické čítanie s praktickým úžitkom. V analytických a historických úvahách

o bratislavskej škole umeleckých remesiel, ktorá je jej srdcovou záležitosťou, presadzuje v polemike s názormi, ktoré v nej vidia akúsi odnož Bauhausu, koncept, že bola apropráciou, jeho pretvorením z našich vnútorných slovenských a českých zdrojov. A znovu nie náhodou končí zatiaľ poslednú z nich v publikácii ART SCHOOL. ŠUR+ŠUP+ŠUV (2007) slovami, že „za odkaz ŠUR možno snáď ešte čosi, čo sa nieslo takmer celými jej dejinami: pracovný étos a mravný ideál.“

V príhovore pri preberaní Ceny Mariána Várossa sformulovala Iva Mojžišová základný postoj k svojmu písaniu. Blízke jej je také ponímanie umenovedy, v ktorom sa nerobí „deliaca čiara medzi umením minulosti a súčasnosti ani medzi dejepisom umenia, teóriou a kritikou.“ Nerobí ju ani ona, píše s eleganciou analytické štúdie, ale rovnako aj lakonické glosy. Ich spoločnou črtou je priezračnosť, jasnosť, presnosť.

Základným životným postojom Ivy Mojžišovej je kritickosť, jej kritika však vždy vychádza z elementárnej priazne. Na polemickú marciálnosť je priveľmi vzdelaná, čo je dnes zreteľné najmä pri sporoch o zmysel šesťdesiatych rokov. Mnohé, čo sa vtedy popísalo, ostalo len penou dní, pokým jej názory a postoje sa v čase upevnili. Jej základný fenomenologický záujem o viditeľný svet oka je stále aktuálny, jeho komplementom sa stala fenomenológia neviditeľného sveta mysle.

Iva Mojžišová je svojím dielom, postojmi a osobnosťou šťastnou voľbou: je jednou z najdôveryhodnejších nositeľiek Ceny Dominika Tataruku.

Autor je predseda Poroty Ceny Dominika Tataruku.

UDIALO SA:

- 1) Dňa 8. februára 2011 organizovali KI a Tanzer Consulting Slovakia v Bratislave diskusné fórum **Energetické zhodnocovanie odpadov**. Viac na webstránke KI v sekcii KI INFORMUJE.
- 2) Dňa 14. februára 2011 KI v spolupráci s Občanským inštitútom a týždenníkom .týždeň organizovali v Bratislave diskusný konzervatívny klub na tému **Odkaz Ronalda Reagana**. Našími hosťami boli Peter Osuský, Roman Joch, Robert Žitňanský a Tomáš Zálešák. Moderoval redaktor týždenníka .týždeň Lukáš Krivošík. Viac, vrátane videozáznamu, na webstránke KI v sekcii KONZERVATÍVNE KLUBY.
- 3) Dňa 28. februára 2011 KI v partnerstve s Vysokou školou manažmentu a s finančnou podporou Nadácie Tatra banky organizoval ďalší zo seminárov štvrtého ročníka cyklu **Akadémia klasickej ekonómie**. Viac sa dozviete na ake.institute.sk.
- 4) Vo februári 2011 sa z okruhu ľudí KI v médiách nielen k aktuálnym témam vyjadrovali: **Ivan Kuhn** a **Dušan Sloboda**. Viac nájdete na www.konzervativizmus.sk v sekcii ČLÁNKY, ROZHOVORY, KI KOMENTUJE, AUDIO/VIDEO KI a BLOGY.

PRIPRAVUJEME:

Dňa 7. apríla 2011 sa bude v Ružomberku konať štvrtý ročník konferencie **Odpad a samospráva 2011**. Konferencia je určená pre predstaviteľov miest a obcí, manažérov v oblasti odpadového hospodárstva (zberové spoločnosti, spracovatelia, oprávnené organizácie, kolektívne systémy, konzultačné a projektové spoločnosti v oblasti odpadového hospodárstva), autority pôsobiace vo výkone odpadovej politiky v SR a odbornú obec.

Viac o programe konferencie a podmienky pre prihlásenie účastníkov nájdete na webstránke KI v sekcii KI PRIPRAVUJE.

KONZERVATÍVNY
INŠTITÚT
M. R. ŠTEFÁNKA
M. R. ŠTEFÁNKA
CONSERVATIVE
INSTITUTE

PODPORTE NÁS / 2% Z DANE:

Konzervatívny inštitút M. R. Štefánika nevydáva len Konzervatívne listy. Organizujeme ročne mnoho konferencií, diskusií, konzervatívnych klubov a prednášok. Každoročne udeľujeme najprestížnejšie literárne ocenenie na Slovensku – Cenu Dominika Tataruku. Publikujeme desiatky analytických výstupov vo forme štúdií, odborných príspevkov a prednášok, článkov a mediálnych vystúpení. Všetky naše výstupy, vrátane audio či videozáznamov z akcií KI, nájdete na pravidelne aktualizovanej webstránke KI na adrese www.konzervativizmus.sk.

Podporte nás prostredníctvom online prevodu cez Váš internet banking. Viac informácií o možnostiach podpory nájdete na webstránke KI v sekcii PODPORTE NÁS.

Dovoľte nám, aby sme Vás i tento rok oslovili s prosbou o venovanie Vašich 2% z dane z príjmu. V predchádzajúcich rokoch KI i vďaka Vašej podpore mohol realizovať viaceré projekty a akcie.

Budeme radi, ak využijete túto možnosť a vyjadrite nám Vašu podporu i touto cestou. Všetky potrebné informácie o postupe a spôsobe darovania 2% z dane nájdete na webstránke KI v sekcii ASIGNÁCIA 2%.

Ďakujeme!